

Василина-Ліана Сипко
м. Чернівці

Науковий керівник: к.ф.н., асист. Федич Г.Д.

СПОСОБИ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДЕО-МАТЕРІАЛІВ

Анотація. У статті вивчається питання пошуку ефективних шляхів збагачення словникового запасу учнів на уроках англійської мови. Застосування відеоматеріалів у контексті інших методів, спрямованих на розширення словникового запасу учнів є одним з ключових аспектів розглянутих у статті. Пошук ефективних методів та шляхів набуває особливо важливого значення, що посідає одне з основних місць у контексті навчання в початковій школі. Саме за допомогою відео-матеріалів можна досягнути поставленої мети, оскільки за допомогою них активізується увага учнів, а лексичні одиниці подаються невідривно від контексту.

Ключові слова: словниковий запас, відео-матеріали, лексична компетентність, мовленнєва діяльність, наочність.

Summary. The current approach to teaching a foreign language has changed significantly compared to the past. Thus, if more attention was paid mainly to such aspects as grammar, reading, writing and speaking skills, now the development of students' vocabulary also plays an important role.

Strong attention is paid to this aspect in the education of primary school students, as they are just beginning to master the language. During this period the foundation is laid for successful language learning in the future. Thanks to an extensive vocabulary, students will successfully develop all four skills, namely: speaking, reading, writing and listening. To teach the required minimum of words is one of the important tasks of the teacher on the way to solving the main problem - learning to communicate in a foreign language.

There is a wide range of the approaches focusing on the development of students' vocabulary to choose from. However, little attention is paid to the supplementary materials that increase students' interest

and, therefore, promotes better results in vocabulary learning. Such visual aids as video materials play an important role in teaching primary school students. The article provides the classification of video materials and provides the information of the benefits of their usage during the lesson.

Keywords: *teaching vocabulary, video materials, lexical competence, speech production, visual aids.*

Сучасний підхід до викладання іноземної мови дещо змінився у порівнянні з минулим. Так, якщо раніше значна увага приділялася в основному таким аспектам, як граматики, навички читання, письма та говоріння, то зараз важливу роль відіграє і розвиток словникового запасу учнів. Особлива увага приділяється даному аспекту при навчанні молодших школярів, оскільки вони лише починають оволодівати мовою, у цей період закладається фундамент для успішного вивчення мови у майбутньому. Завдяки обширному словниковому запасу учні успішно формуватимуть усі чотири мовленнєві навички, а саме: говоріння, читання, письмо та аудіювання. Вивчити мову – значить, перш за все, оволодіти певним запасом слів цієї мови, щоб за допомогою слів називати предмети, дії, стани. Тому навчити необхідному мінімуму слів є однією з важливих задач вчителя на шляху вирішення основної проблеми – навчання спілкуванню іноземною мовою в усній і письмовій формах.

Словниковий запас учнів впливає на формування лексичної компетенції, що тлумачиться як набутий навик, який включає в себе усвідомлення та розуміння вибору необхідних в певному контексті мовленнєвої діяльності слів у відповідності до їх значення та до стилю висловлювання; це також вміння розуміти лексичне значення невідомих слів у контексті та використання їх у мовленні [1].

Учні вивчають велику кількість лексичних одиниць, проте не завжди можуть користуватися ними. Відомий британський методист Джеремі Хаммер вважає, що слова, які входять до словникового запасу можна умовно поділити на дві категорії: активні та пасивні. Освоївши певні лексичні одиниці учні часто використовують їх у мовленні, розуміють їх у контексті – тобто

активно послуговуються ними. В той час як пасивні вони можуть впізнавати лише при читанні, проте не послуговуються ними у мовленні. Існує й інше пояснення цього феномену. Наприклад, П.Нейшен поділяє лексичні одиниці словникового запасу на продуктивну й рецептивну лексику.

Рецептивну лексику учні пізнають і розуміють під час читання або прослуховування тексту. Зазвичай вчитель звертає увагу на переклад та правопис слів, що допомагає учням розпізнавати та розуміти їх, проте не тренує використання в усному мовленні [4]. Лауфер поділяє продуктивний словниковий запас на контрольовану і вільну лексику. Контрольоване продуктивне знання лексики вказує на здатність будувати слова, коли дається сигнал чи підказка, вільне продуктивне знання лексики це здатність використовувати слова спонтанно і без спеціального заохочення наприклад, написання самостійно [2]. Ці факти необхідно брати до уваги під час викладання іноземної мови.

Існує безліч способів вивчати нові слова. Мнемотехніка є одним із найдавніших, проте досі не втрачає своєї актуальності. Мнемотехніка напряму пов'язана із візуалізацією, асоціацією та символічним кодуванням необхідних слів.

За визначенням С.Ф.Шатілова, „лексичні мовленнєві навички – це навички інтуїтивно-правильного утворення, вживання і розуміння іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухо-мовленнєвомоторною і графічною формами слова і його значенням, а також зв'язків між словами іноземної мови”. Лексична правильність мовлення визначається сталістю лексичних мовленнєвих навичок. Виходячи з різних аспектів лексичного матеріалу та рецептивного чи продуктивного характеру відповідного виду мовленнєвої діяльності, необхідно сформулювати такі види навичок:

- Репродуктивні лексичні навички, тобто навички правильного вживання ЛО активного мінімуму в говорінні та письмі в залежності від ситуації і мети комунікації;
- Рецептивні лексичні навички, тобто навички розпізнавання і розуміння ЛО активного і пасивного мінімумів при читанні та аудіюванні;
- Навички обґрунтованої здогадки про значення ЛО, що

відносяться до потенціального словника, при читанні та аудіюванні;

- Навички користування різними видами словників.

Наочність – один із принципів навчання, що передбачає вивчення матеріалу на основі живого й безпосереднього сприймання учнями явищ, процесів, засобів дії або їхніх зображень, які вивчаються. Особливе місце принцип наочності посідає під час вивчення іноземних мов. Наочність створює умови для чуттєвого сприймання, приносить іншу дійсність у навчально – виховний процес. Як говорив Б. В. Беляєв, «Принцип наочності потрібно розглядати не як допоміжний, а як один з основних методичних принципів навчання іноземної мови, коли це навчання переслідує практичні цілі» [8]. Особливістю викладання іноземної мови у школі є те, що учні вивчають її у штучних умовах, коли необхідно широке використання засобів наочності, що виконує різні функції. Наочність служить опорою в розумінні сприйнятого на слух матеріалу, в іншому – забезпечує правильне осмислення його на етапі ознайомлення, у третьому – завдяки наочності створюються умови для практичного використання матеріалу, кращого його розуміння та активного використання учнями.

На початковому етапі навчання лексики засвоюється в основному конкретний словниковий матеріал. Позначувані ним предмети можна легко продемонструвати через показ самого предмета, дії або картинки. Предмети, дії або картинки, що їх демонструють, виступають джерелом сприймання.

При такому демонструванні зорове сприймання, поєднуючись із слуховим, сприяє правильному сприйманню нового слова й міцному закріпленню його у свідомості учнів [9].

Використання наочності от уже багато років є однією з основних проблем дидактики. Принцип наочності як основний принцип дидактики був введений Я.А. Коменським. Він висунув «золоте правило дидактики»: «...Все, що можна, представляти для сприйняття почуттями, а саме: те, що можна побачити – для сприйняття зором, те, що можна почути – слухом, запахом – нюхом, почути смак – смаком, доступне дотику – шляхом дотику. Якщо якісь предмети відразу можна сприйняти декількома почуттями, нехай вони відразу схоплюються декількома почуттями» [10].

Оскільки учні початкової школи лише починають опановувати іноземну мову, то для них особливо важливо правильно підібрати методи, що відповідатимуть їх віковим особливостям та будуть ефективними у досягненні поставленої мети.

Для того, щоб усвідомити яку роль відіграє використання відеоматеріалів у навчанні учнів початкової школи необхідно розглянути декілька з них. Мнемотехніка - це метод, що виник до нашої ери, проте користується популярністю і зараз, оскільки значно спрощує процес запам'ятовування. Мнемотехніка напряму пов'язана із візуалізацією, асоціацією та символічним кодуванням необхідних слів. Наприклад, на уроках англійської мови можна застосовувати метод фонетичних асоціацій, що полягає у пошуку співзвучних до іноземних слів у рідній мові. Англійське слово «can» можна запам'ятати за допомогою фрази: «Кенгуру вміє високо стрибати» [5].

Інший метод, пов'язаний з регулярним повторюванням називається методом інтервального повторення. Завдяки збільшенню інтервалів між сесіями повторення слів, вони поступово переходять із короткочасної пам'яті в довготривалу, таким чином збільшуться шанси на успішне запам'ятовування. Без повторення, щойно вивчений матеріал поступово забувається, і в кінцевому результаті пригадати значення слова стає майже неможливим. Прикладом застосування методу інтервального повторення з метою розширення словникового запасу може бути наступна послідовність: у перший день певний словниковий набір вивчається, слова застосовуються у мовленні, через 2 дні ті ж слова обов'язково повторюються, наступний інтервал вже складатиме 3 дні і з кожним разом розширюватиметься [6].

Для подвоєння ефекту від застосування згаданих вище методів запам'ятовування можна і потрібно застосовувати також техніки та підходи, що вважаються дієвими у рамках теми розширення словникового запасу учнів. Перш за все варто відмітити метод, який особливо ефективний при роботі з дітьми молодшого шкільного віку, а саме метод повної фізичної реакції. Вважається, що проговорюючи слова, фрази і при цьому виконуючи відповідні рухи. Наприклад, вивчаючи дієслова рухів «run», «jump», «go» учні не просто промовляють слова, а я стрибають, імітують біг та ходьбу [3].

Для ефективного вивчення англійської мови необхідною умовою є застосування допоміжних візуальних матеріалів серед яких не останню роль відіграють саме відео-матеріали. Основно перевагою відео-матеріалів є вплив на увагу учнів. Під час перегляду в класі виникає атмосфера спільної пізнавальної діяльності. У цих умовах навіть неуважний учень стає уважним. Для того щоб зрозуміти зміст фільму, учням необхідно докласти певних зусиль. Так, довільна увага переходить в предметну. А інтенсивність уваги впливає на процес запам'ятовування. Використання різних каналів надходження інформації (слуховий, зоровий, моторне сприйняття) позитивно впливає на міцність фіксації країнознавчого та мовного матеріалу [7].

Відеоматеріали, що використовуються на уроках відрізняються за змістом, тривалістю та призначенням. Саме тому важливо навести їх класифікацію. Станом на сьогодні не існує чіткої класифікації відеоматеріалів.

Т. П. Леонт'єва класифікує відеоматеріали за їх призначенням та виокремлює такі типи, як: 1) спеціально призначені для навчання іноземної мови (відеокурси, навчальні фільми); 2) призначені для носіїв мови, автентичні (художні фільми, пряма трансляція телепрограм в ефір); 3) розроблені та адаптовані викладачами й учнями) [11]. Проте Ми вважаємо, що найбільш доцільною, повною та обгрунтованою є класифікація наведена у роботі О. І. Барменкової, яка розподіляє типи відеоматеріалів у залежності від таких семи чинників, а саме:

- 1) мета створення (спеціально створені для навчальних цілей відеоматеріали; адаптовані для навчальних цілей ненавчальні відеоматеріали; професійно зняті на замовлення навчального закладу відеоматеріали; самостійно зняті за своїм сценарієм відеоматеріали);
- 2) жанр (відеоматеріали, що являють собою художній фільм, відеореклами, мультфільми, відеокліпи, блоки новин, фрагменти ток-шоу, спортивні та історичні хроніки, фрагменти документальних фільмів тощо); 3) кількість охоплених тем (ситуативно однотемні й ситуативно багатотемні);
- 4) спосіб виробництва (знімальні, перемонтажні);

- 5) дидактичне призначення (інструктивні, ілюстративні, інструктивно-ілюстративні);
- 6) структура і ступінь закінченості (цілісні; фрагментарні); [7].

Робимо висновок, що успішне вивчення англійської мови залежить від регулярного та поетапного поповнення словникового запасу, що є особливо важливим на початковому етапі вивчення іноземної мови, а саме у початковій школі. Існує велика кількість методів та підходів, за допомогою яких уможливується поширення словникового запасу учнів. Наочність відіграє одну з провідних ролей, оскільки надає ряд переваг. Відеоматеріали можна виділити як один із найбільш ефективних видів наочності, оскільки інформація сприймається учнями як на слух так і зором. Найкраще використовувати автентичні відеоматеріали, які створені для перегляду носіями мови. Таким чином зберігається оригінальний темп мовлення, вимова та актуальний набір лексичних одиниць.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у напрацюванні комплексу вправ спрямованих на збагачення словникового запасу базуючись на використанні наочності, а саме відеоматеріалів та здійснення пробного навчання з учнями початкової школи.

Література:

1. Haastруп К. *Lexical Inferencing Procedures Or Talking about Words: Receptive procedures in Foreign Language Learning with Special Reference to English: Gunter Narr Verlag.* 1991. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=TB475eVIQMC&lpg=PA12&dq=lexical%20competence&hl=ru&pg=PA12#v=onepage&q=lexical%20competence&f=false>
2. Laufer B., Paribakht T. The relationship between passive and active vocabularies : *Effects of language learning context. Language Learning* 1998. №48. P. 365-391.
3. Learning Another Language Through Actions: web page. URL: https://books.google.com.ua/books?id=N11lpwAACAAJ&dq=total+physical+response&hl=ru&sa=X&redir_esc=y
4. Nagy W. E. Anderson R. C., Herman P. A. Learning word meanings from context during normal reading. *American Educational Research Journal.* 1987. P. 237–270.

5. Nation I. Teaching ESL/EFL Listening and Speaking: book. New York : Routledge, 2009. 205 p.
6. Technical Training Basics : web page. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=1nfEDwAAQBAJ&pg=PT58&dq=spaced+learning&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiMn5uQrMbtAhUi14sKH YsMDnAQ6AEwBHoECAQQA#v=onepage&q=spaced%20learning&f=false>
7. Барменкова О. И. Видеозанятия в системе обучения иностранной речи. Иностранные языки в школе. 1999. № 3. С. 20 – 25.
8. Беляев Б. В. Психологические основы усвоение лексики иностранного языка. Москва: Просвещение, 1964. 136 с.
9. Козачінер О. С. Формування лексичних навичок в учнів 1-го класу. Англійська мова та література. 2008. №3. С. 2 – 3.
10. Коменский Я. Избранные педагогические сочинения: книга. Москва : Издательство Юрайт, 2019. 440 с.
11. Леонтьева Т. П. Опыт и перспективы применения видео в обучении иностранным языкам. Нетрадиционные методы обучения иностранным языкам в вузе : материалы респ. конференции. 1995. №5. С. 61–74.